

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. ij. Quænam sit actio per quam factus est mundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

ctius, lumine naturali demonstrari potest (vt ostendebam in proprio tractatu de Deo, & in Metaphysica:) sed si existit Deus, ille omnium aliorum finis est & principum: ergo datur causa effectiua omnium rerum possibilium & productarum.

Quintò etiam confirmari potest autoritate sapientum ferè omnium, qui ab initio fuerunt, vt referunt Eusebius *lib. 1. præparationis, cap. 4. & lib. 15. cap. 24.* Theodoretus *lib. 4. contra Græcos.* Licet enim Xenophanes mundum aliquando asseruit esse ingentem & sempiternum, sui tamen postea oblitus omnia dixit esse genita ex terra. Democritus quoque licet ex insectilium atomorum concursu fortuito dixerit mundum coaluisse, factum tamen esse non negauit. Pythagoras verò, Plato, & reliqui magno consensu mundum esse genitum vocalissimè pronunciarunt (inquit Theodoretus) licet de materia prima plurimum dubitauerint, vt docebo postea.

Causa effectiua mundi. Dico secundò, causam mundi effectiuam esse ipsum Deum, naturali etiam ratione demonstrari posse.

Prima probatio.

Prima enim ratio sit, quia tota collectio rerum dependentium, vt collectio est, habet aliquam causam: illa non est ens dependens; si enim ens dependens esset causa totius collectionis entium dependentium, esset causa sui ipsius; esset enim causa omnium entium dependentium: ergo causa illa totius collectionis est ens à se, siue Deus. Probatur maior, quia quicquid essentialiter conuenit singulis partibus alicuius collectionis, conuenit essentialiter toti collectioni vt collectio est; quia singuli homines sunt essentialiter rationales, tota hominum collectio est essentialiter rationalis: sed omnia quæ componunt collectionem entium potentialium & dependentium, sunt essentialiter dependentia: ergo tota etiam collectio essentialiter est dependens.

Euasio.

Dices eodem argumento probari posse, quod tota collectio rerum possibilium est vnum indiuiduum, quia nullum est existens, quod non sit essentialiter vnum.

Resp. indiuiduationem non esse de conceptu essentiali vllius indiuidui creati, alioqui nulla species posset multiplicari numericè. Deinde si vnitas esset de conceptu singulorum entium dependentium, esset de conceptu illorum vt sunt singula distributiue; quod autem est de conceptu partium collectionis vt sumptarum distributiue, non est de conceptu totius collectionis (vt constat ex omnibus numericis:) sed esse dependens non est de conceptu hominis, vt est singularis distributiue, alioqui plures homines simul sumpti non essent dependentes: ergo dependentia conuenit essentialiter singulis rebus dependentibus, atque aded conuenit etiam toti collectioni.

Secunda probatio.

Secunda ratio sit, quia id quo nihil maius, neque perfectius potest excogitari, ita debet esse independens, vt ab eo pendeant alia omnia: Deus est huiusmodi ens; nam cum illud non implicet, necessariò etiam est; si enim id quod cogitas, implicat, iam non cogitas id quo nihil cogitari potest perfectius, quia implicare, imperfectio est, quæ conuenire non potest ei, quo nihil maius, neque perfectius potest cogitari: ergo manifestum est, quod non implicat ens, quo nihil perfectius potest excogitari. Si autem non implicat, necessariò est, quia ens quo nihil perfectius potest excogitari, est ens necessarium,

A & actus purus, atque aded est totum quod potest esse: ergo euiciens est totum mundum à Deo esse.

Tertia ratio est, quia (vt nuper argumentabar) totum esse ab alio fundatur in ente à se: solus Deus est ens à se: ergo in solo Deo fundatur totum esse ab alio. Probatur maior, quia ens fundari non potest in non ente: sed si totum esse ab alio non fundaretur in ente à se, sed in ente ab alio, esse fundaretur in non esse, quia esse ab alio habet prius non esse quàm esse: ergo totum esse dependens fundatur in ente à se.

Quarta & optima ratio est mundi visibilis species eximia. Primò enim mirabilis singularum partium perfectio est in cælo, elementis, mixtis, partim animatis, partim inanimatis; secundò incredibilis earum numerus, & varietas; tertio earum ordo, & coaptatio; quarto perennitas & duratio, stultissimum etiam quemque possunt conuincere, *Labasse in his, ac etiam laborare intelligentem aliquem spiritum sapientiæ eximium, potentiā mirabilem, qui hac omnia fecerit, conseruet, moueat, dirigat.* Quæ ratiocinatio est Nazianzeni *orat. 12. n. 11. & 30.* aliorumque Patrum; imò & Sapientium inter Ethnicos, v.g. Epicteti, vt refert Arianus *lib. 1. cap. 6.* Aristotelem sanè non omitam *lib. de mundo,* ad Alexandrum: *Quasi flagitium, inquit, esset in disputatione rerum mundi præterire id quod summum in mundo habetur. Itaque verus sana est, & quidem hereditaria, omnium mortalium vniuersa à Deo, & per Deum nobis esse constituta; nec verò vlla natura per se sufficit, orbata salute, quam ipse fert.*

Ex quibus reijciuntur plurima veterum Hæreticorum deliria, contra quos eximè disputant S. Patres. Primò enim Manichæus duo ponebat principia prima improducta; bonum vnum, alterum malum; productos esse ab illo spiritus, ab isto corpora, vt refert Epiphanius *hæresi 66.* Ad hæc se Manichæus Priscillianus, & Albigenes. Secundò Cerdo, & Apelles duo item ponebant principia, bonum & malum; cum hoc discrimine, quod Apelles Deum malum veller conditum esse à Deo bono; Cerdo autem negaret, teste Tertulliano *lib. de præscriptionibus, cap. 51.* Tertio Gnostici aiebant creatos esse Angelos à Deo, sed ab istis visibilibus mundum conditum esse: quod sequenti sunt etiam Basilides, Saturninus, Carpocrates, Cherinthus, Valentiani, apud Irenæum *lib. 1. & 2.* & Tertullianum *lib. de præscriptionibus.*

SECTIO II.

Quenam sit actio, per quam factus est mundus.

Certum est internuisse in productione mundi actionem verè creatiuam. Difficultas tantum est, vtrum illa sola fuerit actio, per quam mundus effectus est; vel certè vtrum esse sola potuerit. Quæ vt soluatur clarissimè, tota mihi exponenda videtur natura creationis, idest, primò eius possibilitas, secundò eius quidditas & distinctio à re creata, tertio terminus creationis, seu quanam res fieri possint per creationem; quarto illius causæ, siue vtrum solus Deus creare possit principaliter; quinto vtrum creatura possit creare instrumentaliter.

§. I.

Creationis possibilitas.

Conclusio
affirmans.

Dico primò, constare omnino, tum ex lumine Fidei, tum ex ratione naturali, quod possit aliquid fieri ex nihilo, & reuera creati. Contrarium videntur sensisse plures à veteribus Philosophis, ut fuscè probat Eugubinus lib. 7. *perennis Philosophia*, c. 3. & *sequentibus*; inter quos accensent immemò aliqui Aristotelem & Platonem, quia ille mundum voluit esse factum ex infecta materia; ille ut certissimum posuit principium, quod ex nihilo nihil fiat. Sed certè Plato animam hominis voluit esse spiritualement & immortalem, atque aded voluit eam educi non potuisse à materia. Aristoteles quando tam asseueranter pronunciauit ex nihilo nihil fieri, de causis creatis loquutus est, non de increata.

Ratio à
posteriori.

Ratio autem facilis est primò, quia substantiæ omnes purè spirituales, vt Angelus & anima, imò & materia prima, esse acceperunt à Deo, vt probatum est; Deus enim primigenia est radix, & primaria basis totius esse: sed illa non potuerunt fieri nisi per creationem, vt patet, quod enim in suo esse prorsus est independens à materia, est etiam independens in fieri: ergo creatio est verè possibilis. Scio quod materiam primam factam non esse, plures voluisse videntur Philosophi, putantes eam esse Deo coeternam, & ex se, ac omnino necessariò habentem esse, vt refert Vasques i. p. q. 44. *in notis articuli* 2. fuisse autem in eo errore Pythagoræos, Platonem, & Trismegistum, docent Epiphanius *hæresi* 7. Tertullianus *contra Hermogenem* c. 1. & 8. Irenæus lib. 2. c. 19. Imò Peripateticos & Academicos multi adiungunt, quibus Hæretici plures accessere, vt tradunt citati Patres. Sed ex rationibus nuper allatis compertum est, materiam non esse improductam, & independentem, alioqui esset primum ens, & illimitatum; cum tamen inter entia omnia substantialia sit infimum, & pura potentia, idest ferè nihil.

Rationes à
priori.

Deinde modus hic agendi omnino independenter à subiecto est valde consentaneus essentiali perfectioni entis perfectissimi; modus enim agendi entis prorsus independentis maximè proprius, debet esse vt maximè potest independens: huiusmodi est creatio, quæ independens est à subiecto, nam à causa efficiente implicat actionem esse independentem, cessaret enim esse actio. Adde quod primo etiam agenti debet actionis aliquod genus esse proprium, quod nulli alteri agenti possit conuenire: sed nullum aliud est genus actionis quod ab agentibus naturalibus non prodeat, præter creationem: ergo creare potest primum agens. Imò & infinitas potentia illius inde maximè probatur, quod ex nihilo proferat in lucem effectus mirabiles, & innumerabiles. Et demum ex nullo capite potest ostendi, quod repugnet actio independens à subiecto, vt ex dicendis constabit.

Prima ob-
iectio.

Obiicitur enim primò. Implicat dari aliquod verum accidens, de cuius propria & intrinseca ratione sit nullum exigere subiectum, imò habere repugnantiam cum subiecto; nam esse accidens, est exigere subiectum aliquod naturaliter: sed creatio, si datur, erit verum accidens, cui repugnabit esse in subiecto, cum sit essentialiter actio independens à subiecto: ergo implicat creatio. Confirmatur, quia omne quod realiter existit, vel est per se subsistens, vel est in alio: creatio nec est per se, cum

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A non sit substantia; nec est in alio, cum neget dependentiam à subiecto: ergo creatio non existit.

Resp. subiectum aliud esse *inhesionis*, aliud *adhesionis*. Subiectum inhesionis illud est, quod verè causat formam inhærentem, & est illa prius. Subiectum adhesionis est illud, quod posterius est formæ, neque illam causat, sed tantum eam recipit, & ab ea denominatur, ita vt non possit forma existere sine illo. De ratione accidentis non est vt sit in subiecto inhesionis, sed vt sit in subiecto vel adhesionis, vel inhesionis. Creatio est verè accidens, quia licet in subiecto non sit inhesionis, quod videlicet sit illa prius, est tamen in subiecto adhesionis, nempe in termino in quo recipitur, & à quo dependet tanquam à posteriori, non tanquam à priori, quia non potest conservari sine suo termino. Inhærenter igitur proprium non est accidentis, si significet pendere ab aliquo priori; sed tantum si significet pendere ab aliquo priori, vel posteriori. Et ad confirmationem eadem responsio est; nam omne quod existit, vel subsistit per se, vel est in subiecto inhesionis, aut adhesionis.

Instabis primò. Si creatio est in alio vt posteriori, sequitur quod in illo priori naturæ, in quo est prior termino, creatio subsistit per se, quod implicat; est enim accidens etiam in illo priori.

Resp. prioritatem naturæ non esse prioritatem vllam durationis, sed prioritatem solum dependentiæ, atque aded creatio in illo priori, quo est prior termino, reuera est in termino, quia terminus est actus, sed dependenter à tali actione.

Instabis secundò. In illo priori naturæ nondum concipitur esse terminus; vel ergo actio concipitur subsistere per se, vel esse in alio. Non concipitur subsistere per se: ergo concipitur esse in alio, quia in illo priori est accidens, & concipitur vt accidens.

Resp. in eo instanti rationis creationem neque concipi esse per se, nec esse in alio, sed abstrahere ab utroque non realiter, sed per conceptum; nam realiter est verè in termino, qui existit; sed quia nondum concipitur existere, ided creatio nondum concipitur esse in termino. In illo igitur priori creatio non concipitur adæquatè vt accidens, sed tantum inadæquatè.

Obiicitur secundò. Sicut potentia passiva nihil recipere potest, nisi mediante potentia actiua; ita nec actiua quidquam agere, nisi mediante potentia passiva: sed in creatione nulla interuenit potentia passiva: ergo neque agere potest potentia actiua.

Resp. disparitatem esse inter potentiam actiuam & passiuam, quia primò actio vt actio dicit essentialem ordinem ad efficiens, ided implicat esse actionem sine agente; actio verò non dicit ordinem essentialem ad passum, sed ad effectum, qui per illam fit; ideo non est mirum, quod potentia passiva nihil actu possit recipere sine actiua; possit autem agere actiua sine passiva. Deinde potentia passiva, cum sit imperfectissima, est de se sola insufficientis ad effectum, non autem actiua.

Obiicitur tertio. Ens in quantum ens non potest fieri: atqui quod sit ex nihilo, fit in quantum ens, quia fit secundum totam rationem entis: ergo nihil fieri potest ex nihilo. Maior probatur, quia si ens in quantum ens posset fieri, omne ens cui ratio entis conuenit, posset fieri: hoc autem absurdum est, quia Deus est verum ens, & tamen est improductus essentialiter.

Resp. propositionem hanc, *Ens in quantum ens,*

Y 3 non

non potest fieri, duplicem posse habere sensum. Primus est, ratio entis abstracta propterea est communis Deo & creaturis, non est producibilis; & hoc verum est. Secundus est, ratio entis aliquis finiti non est producibilis secundum se totam; & hoc falsum est. Per creationem non fit ens primo modo, quia terminus creationis non est ens ut abstractum, & commune Deo ac creaturis; sed secundo modo, quia fit ens finitum secundum integram rationem entis, ideo non potest Deus esse terminus creationis.

S. II.

Quidditas creationis, & eius distinctio à termino.

Conclusio tripartita.

Dico secundò, creationem nec esse solam Dei voluntatem, neque solum terminum productum; sed esse actionem distinctam modaliter à termino, & ab omni subiecto independentem.

Creatio non est sola Dei voluntas.

Prima pars negat creationem esse solam Dei voluntatem aternam, propterea connotat effectum, estque contra nonnullos Thomistas, qui proinde volunt creationem totam in Deo esse. Ratio tamen est, quia actioeductiva non est sola Dei volitio, neque in Deo est, sed in termino: ergo neque actio creativa est Dei volitio, sed est in termino, quia nulla est maior ratio de vna quam de altera. Deinde quando Deus dicit, *Volo creare*; illa Dei voluntas non habet seipsam pro obiecto, non enim dicit, *Volo velle*; sed illa voluntas creationem habet pro obiecto: ergo creatio non est Dei voluntas. Denique creaturam dependere à Deo, est aliquid intrinsecum creaturæ, non autem sola denominatio extrinseca: sed per creationem est dependens à Deo. Ergo creatio est aliquid intrinsecum creaturæ, non autem sola denominatio extrinseca.

Creationem esse modum.

Secunda pars asserit creationem esse modum distinctum à termino, non autem solum effectum creatum. Contra Scotum, Nominales, Vasquez, Hurtadum, Aversam. Probatur, quia creatio tam est separabilis à termino, quameductio: ergo tam distinguitur à termino, quameductio. Probo antecedens primò, quia quantitas panis in Sacramento Venerabili, quæ ante consecrationem educitur, incipit creari post consecrationem, & desinente ibi esse corpore Christi, rursus eadem quantitas desinit creari, & incipit educi: ergo creatio separatur à re creata. Probatur consequentia. Implicat ut quantitas quæ actu educitur è subiecto, creetur actu independentem à subiecto: ergo quando quantitas actu educitur, creatio ab ea separatur.

Secundò. Effectus creatus à solo Deo, potest creari à Deo simul & creatura, ut postea probabitur: ergo creatio separatur ab effectu. Probatur consequentia. Mutata causâ mutatur necessariò actio, ut olim ostensum est: hic mutatur causa creans: ergo mutatur etiam creatio.

Ensis præcluditur.

Respondent adversarii, actionem creativam, quæ effectus prodit à solo Deo, non esse aliquid distinctum à termino, neque unquam ab ea separari, quamvis effectus fiat ab alia causâ; manet enim tunc dependentia eadem à Deo, quæ est essentialiter effectui; altera verò quæ pendet à causa creata, est accidentaliter.

Sed contrâ: nam quando quantitas, quæ antea creabatur, incipit educi, non manet creatio, quæ antea erat: ergo creatio separatur à re creata. Probatur antecedens. Si creatio, quæ antea erat, maneret entitativè simul cum educatione, sequeretur

A rem quæ educitur, fieri simul per duas actiones totales, quarum altera esseteductio, altera esset creatio: consequens est absurdum, quia naturaliter nihil potest produci per plures actiones totales, & creari nihil simul potest & educi. Maior evidens est, quia in quantitate postquam desinit creari, manet tamen entitas tota creationis, per quam sufficienter prius transibat à non esse ad esse; & manet etiameductio, per quam transit etiam à non esse ad esse: ergo illa quantitas fit per duas actiones totales.

Confirmatur, quia si quantitas desineret educi, verè tamen existeret ex vi solius actionis, quæ pendet à Deo create: ergo actio illa est verè actio totalis, per quam egreditur quantitas à non esse ad esse: ergo illa quantitas fit per duas actiones totales. Probatur consequentia. Entitas quantitatis eadem realiter est præsentem educatione, quæ prius erat: sed prius erat actio totalis: ergo illa est actio totalis præsentem educatione.

B Obicitur primò, Illud quod est essentialiter creaturæ, non potest ab ea separari: sed dependentia actualis creaturæ à Deo est essentialis creaturæ: ergo non distinguitur à creatura. Maior certa est, quia essentialiter rei non distinguitur ab ipsa re, cum sit ipsamet res. Probatur minor. Omnis creatura essentialiter est ens à Deo dependens: ergo dependentia etiam actualis est essentialis creaturæ.

Confirmatur primò, quia omne quod est essentialiter tale, se ipso est tale: sed creatura est essentialiter actu dependens: ergo creatura per se ipsam est actu dependens, non autem per entitatem creationis superadditam.

Confirmatur secundò. Illa non distinguuntur, quæ non possunt separari: sed actualis dependentia etiam secundum entitatem non potest separari à creatura: ergo non distinguitur. Neque dicas actualem dependentiam determinatè sumptam, id est hanc & illam, posse separari à creatura, sed non posse separari dependentiam indeterminatè sumptam, quia necessariò habet aliquam dependentiam, quamvis possit carere hac, aut illa. Nam contrâ. Illa non distinguuntur realiter, aut modaliter, quæ non possunt separari: sed dependentia indeterminatè, aut collectivè sumpta non potest separari à termino: ergo non distinguitur ab illo.

D Resp. distinguendo hanc propositionem. Dependens actualis est essentialis creaturæ, secundum entitatem actualem dependentiæ, nego; secundum actualem debitum dependentiæ, concedo. Creatura est essentialiter dependens, secundum actualem debitum & exigentiam dependentiæ, concedo; secundum entitatem ipsam dependentiæ, nego: quia scilicet creatura existens essentialiter actu includit debitum, & exigentiam aliquam dependentiæ; sed non includit actu essentialiter ipsam entitatem dependentiæ, quæ modus est superadditus entitati creaturæ; debitum autem, & exigentia dependentiæ est ipsa entitas intrinseca creaturæ actualis. Imò creatura esse potest sine hac & hac actuali entitate dependentiæ, quamvis non possit esse sine hac, vel hac entitate dependentiæ. Unde responderi potest secundò, distinguendo primam maiorem. Quod est essentialiter creaturæ, non potest ab ea separari, si sit essentialiter determinatè ac distributivè, concedo; si sit essentialiter indeterminatè, nego. Verum est, quod est essentialiter creaturæ existenti, habere aliquam dependentiam indeterminatè; non est essentialiter habere hanc determinatè. Neque dicas. Implicat, ut creatura existens determinatè non habeat dependentiam determinatam;

hoc

hoc enim distinguo : implicat ut non habeat dependentiam determinatam, hanc vel illam indeterminatè, concedo ; ut non habeat dependentiam determinatam, hanc potius, quam illam determinatè, nego.

Solutio primæ confirmationis.

Ad primam confirmationem distinguere potest minor eodem modo. Creatura est essentialiter actu dependens secundum actualem entitatem dependentiæ, nego ; secundum actualem existentiam alicuius dependentiæ, concedo. Deinde maior etiam debet distinguere ; quod est essentialiter tale, se ipso est tale ; si enim sit essentialiter tale, tanquam ratio formalis, per quam sit tale, vera sine dubio est maior ; si autem non sit essentialiter tale, tanquam ratio formalis, falsum est quod se ipso sit tale : v.g. unio quia est ipsa formalis ratio uniendo, se ipsa unitur, non per aliam unionem : actualis dependentia, quia essentialiter est ratio formalis dependentiæ, se ipsa dependet, non per aliam dependentiam. Creatura verò essentialiter dependet, non tanquam formalis ratio dependentiæ, sed tanquam ens dependens essentialiter ; idè non dependet se ipsa, sed per aliquid aliud.

Solutio secundæ confirmationis.

Ad secundam confirmationem distinguitur maior. Illa distinguuntur, quæ non possunt separari distributivè ac determinatè, concedo ; quæ non possunt separari exigitivè, ac indeterminatè, nego. Dixi autem creationem, licet non possit separari exigitivè, ac indeterminatè, posse tamen distributivè ac determinatè sumptam separari.

Neque dicas : Illa non distinguuntur, quæ non possunt separari : sed creatura, & dependentia indeterminatè ac collectivè non possunt separari : ergo non distinguuntur. Distinguo enim maiorem. Illa non distinguuntur, quæ non possunt separari entitativè ac determinatè, concedo ; quæ non possunt separari exigitivè, ac indeterminatè, nego.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Angelus per suam entitatem est independens à subiecto : ergo Angelus non eget creatione superaddita. Probatur consequentia. Effectus formalis creationis est reddere terminum existentem adeò perfectè, ut independens sit à subiecto : sed Angelus per suam entitatem est independens à subiecto : ergo Angelus per suam entitatem habet effectum formalem creationis : ergo non eget creatione distincta. Confirmatur, quia creatio nihil facit aliud nisi ponere extra subiectum : sed Angelus per suam entitatem est extra subiectum : ergo, &c.

Resp. negando quod totus effectus creationis sit ut res sit extra subiectum, alioqui Deus qui est extra subiectum, crearetur. Proprius ergo creationis effectus est ut sit productio rei extra subiectum. Habet Angelus per suam entitatem, quod non pendeat à subiecto, sed non habet quod producat extra subiectum ; idè hæc productio superadditur entitati Angeli. Hinc ad confirmationem facilis est responsio.

S. III.

Terminus creationis ; seu quanam res creari possint, & de facto creata sint.

Tertia conclusio.

Dico tertio, cælum, elementa, & omnia composita materialia facta non esse per veram creationem ; solam materiam & substantias spirituales propria creatione productas esse. Ita omnino docet Augustinus lib. 13. *concessionum*, c. 33. *Materia* (inquit) *de omnino nihilo, mundi autem species de informi materia facta est.* Contrarium tenet Suarez disp. 15. sect. 2. & 3. & lib. 1. de opere sex dierum, c. 1.

A Ratio est, quia illud non fit per veram creationem, quod fit per actionem dependentem à subiecto : cælum & elementa fiunt per actionem dependentem à subiecto : ergo non fiunt per creationem. Probatur minor. Productio unionis materiæ cum forma substantiali, est necessariò dependens à subiecto : productio cæli & compositi cuiuscunque materialis, est fieri unionis materiæ cum forma ; tunc enim propriè compositum producit, quando materia unitur formæ : ergo productio cæli & compositi cuiuscunque materialis est dependens à subiecto. Deinde quotiescunque forma, & unio alicuius compositi producuntur per educationem, compositum etiam fit per educationem, licet materia simul creetur, quia productio compositi attenditur præcipuè penes productionem formæ ac unionis : sed forma cæli & unio educuntur : ergo compositum etiam educitur.

Ratio.

Respondet Suarez, quod ex duabus actionibus partialibus, quarum altera est creatio materiæ, altera est educio formæ, fit actio una totalis composita, quæ productio est totius compositi, quod fit ex nihilo, & quod hæc productio est vera creatio, quia est productio rei ex nihilo.

Euasio.

Sed contra, quia ex duabus actionibus, quarum una est educio, & altera creatio, non potest fieri actio una composita, quæ sit creatio ; sicut ex anima & corpore non potest fieri unum compositum, quod sit anima. Imò eodem modo creari nunc diceretur homo, quia eodem instanti, quo educitur unio, creatur forma : cur enim ex duabus actionibus, quarum una est creatio materiæ, altera educio formæ ignis, non fiet actio una totalis, quæ sit creatio ignis ?

Dico quartò, res ex sua natura creabiles divinitus posse fieri per generationem ; tales sunt materia prima, Angeli, anima rationalis : res autem plures ex sua natura generabiles fieri divinitus non possunt per creationem.

Quarta conclusio.

Ratio primæ partis est, quia materia prima, & Angelus, quamvis naturaliter non possint pendere à subiecto, divinitus tamen fieri possunt per actionem ita dependentem ab aliquo subiecto, ut illa esse non possit extra subiectum, neque Angelus ex vi illius actionis possit existere extra subiectum ; hoc enim nullo modo implicat.

Prima pars.

Ratio secundæ partis est, quia entitates modales, cum essentialiter à modificato pendent, & in illo fiant, non possunt creari independententer à modificato. Neque dicas, creationem esse modum, & tamen fieri independententer à subiecto : ergo non implicat ut alij modi fiant per actionem creativam. Nam contra, quia illi modi non possunt fieri per actionem creativam, quia non possunt esse priores modificatis : sed nullus modus potest esse prior modificato, nisi sit creatio modificati : ergo nullus modus præter creationem potest creari.

Secunda pars.

Obiicitur primò. Illud verè producit ex nihilo, cuius nihil omnino ante creationem præexistebat : sed ante productionem cæli & elementorum, nihil prius eorum præexistebat : ergo illa facta sunt per veram creationem.

Prima obiectio.

Resp. negando maiorem ; nam ut aliquid creetur, non est satis ut nihil eius præexistat ante creationem, quia si actio pendeat à subiecto, quod producit, eodem instanti non est creatio.

Obiicitur secundò, unica est actio, qua cælum secundum se totum producit : hæc actio non est educio, quia materia non educitur : ergo cælum est verè creatum.

Secunda obiectio.

Resp. negando maiorem ; profus enim implicat

Y 4 vt

ut duæ res distinctæ, quales sunt materia & forma, fiant per vnam simplicem actionem; quali verò possit idem modus duo habere modificata distincta.

Tertia ob-
iectio.

Obiicitur tertiò, haberi omnino ex Scripturis, quod cælum, & terra in principio creata sint; hinc enim tota incipit Genesis: explicari autem debent Scripturæ verba de vera creatione, ut patet ex secundo Machabæorum, cap. 6. *Peto nare, ut aspicias ad cælum, terram, & ad omnia quæ in eis sunt, quia ex nihilo fecit illa Deus.* Et ita interpretatur Cyrillus lib. 1. Thesauri, c. 4. *Quando nondum producta creari dicuntur, necessario de nihilo ad esse procedere intelliguntur.*

Respondeo significari verbis illis productionem materiæ primæ fuisse veram creationem, vel etiam verbum creandi sumi latè, propterea significat non productionem independentem à subiecto, sed productionem rei, quæ incipit esse secundum se totam.

§. IV.

Causa principalis creationis. Id est, utrum creatura possit creare principaliter.

Conclusio
negativa

Dico quintò, non probari quidem demonstratiuè, sed probabilissimè tamen suaderi, quod nulla creatura fieri à Deo potest, quæ connaturaliter creare possit, & ut causa principalis.

Probat
authoritate

Primò enim apud omnes Catholicos certum, & compertum est, quod nulla creatura existens potest creare ut causa principalis; merito autem reicitur ab omnibus Durandus in 2. dist. 1. q. 4. qui putat, possibilem esse aliquam huiusmodi creaturam, eique videtur consentire Ariaga, sed immerito, quia sic definitum videtur in cap. firmiter, de summa Trinitate, & fide catholica; estque in eam rem satis evidens auctoritas Patrum. Athanasius orat. 3. contra Arianos. *Administrare* (inquit) *creaturarum & servorum est; creare solius Dei, eiusque Verbi & sapientie.* Cyrillus lib. 2. contra Iulianum, sic ait: *Inaccessa natura sunt ea quæ propria sunt solius, & omnium summa substantia, quorum unum esse dicimus efficaciter operari ut creatorem, & producere res, quæ aliquando non erant.* Idem tradit Augustinus lib. 3. de Trinit. c. 8. lib. 9. de Genesi ad litteram, c. 15.

Secundò autem communis censent Theologi, omnes cum S. Thoma & Scoto, quod naturali etiam ratione id demonstratur; sed mihi sanè videtur difficile rationem aliquam adducere, quæ implicantiā hanc probet efficaciter, quamvis fatear illas esse bonas, & satis verisimiles.

Prima ratio.

Prima sit Valsquis ratiocinatio 1. p. disp. 175. & videtur sumpta ex Scoto in 4. distinct. 1. q. 1. Creatura spiritalis non agit nisi per intellectum & voluntatem, & per potentiam motricem, quæ sunt accidentia subiecto affixa: ergo illa non agunt extra omne subiectum; quod enim agit affixum subiecto, non agit nisi dependenter à subiecto: ergo nulla creatura spiritalis potest creare, quod multò minùs potest creatura materialis. Confirmatur, quia intellectus, & voluntas agunt tantum immanenter: ergo non creant; potentia motrix non producit nisi motum localem, & ea quæ fieri possunt mediante motu locali; motus autem localis dependens à subiecto, non agit nisi dependenter à subiecto.

Secunda ratio.

Secunda ratio videtur esse Lessij. Quod maior est distantia inter potentiam & actum, eò maior est vis operatrix: sed distantia à puro nihilo tanta est, ut nulla maior possit excogitari: ergo virtus operatrix, quæ producit aliquid ex nihilo, tanta debet esse, ut non possit vlla excogitari maior. Illa est so-

lius Dei propria: ergo solius etiam Dei proprium est creare principaliter.

Tertia ratio est S. Thomæ 1. p. q. 45. art. 5. *Esse* ut sic, seu ens in quantum ens, non potest produci à creatura: sed per creationem producit ens in quantum ens, id est producit esse quod nullo modo præcessit; non tantum talis ratio entis, sed ens simpliciter: ergo creatura non potest creare. Minor probatur. Tunc producit aliquid per se primò, quando fit secundum eam rationem, quæ in ipso nullo modo præcessit; nam si præcessit, iam non per se, sed per accidens fieri dicitur; ut cum ignis generatur, non fit per se corpus, quia ratio corporis præcedebat; sed fit ignis per se primò, quia ratio ignis non præcedebat: sed in creatione non præcedebat vlla ratio entis: ergo in creatione fit ens ut ens per se primò.

B Maior igitur prioris syllogismi probatur. Si creatura producere posset esse ut sic, posset producere quodlibet esse: consequens illud absurdum est, quia creatura esset omnipotens, & ipse Deus: ergo creatura non potest producere ens ut ens per se primò. Probat sequela maioris. Illa causa, quæ in effectu non respicit aliud quam non repugnantiam, potest producere quemlibet effectum habentem non repugnantiam: sed qui producit esse ut sic, solam respicit non repugnantiam: ergo potest quemlibet effectum producere. Probo maiorem, quia ex parte formæ res in infinitum possunt multiplicari, ut si Architectus posset ædificare domos sine materia, vel ipsam materiam primitus excitare, nullus posset eius arti statui terminus; nam sine fine plures & plures domos posset extruere; quod enim plures non possint fieri, provenit ex defectu materiæ. Si ignis sine materia producere posset ignem, infinitis produceret ignes, quia nulla ex parte limitaretur: ergo illa causa quæ solam in effectu respicit non repugnantiam, potest quemlibet effectum producere.

Quarta ratio nititur principio illo notissimo: Quia n-

Modus operandi sequitur modum essendi. Ex quo sic

argumentor. Quod est subiectum suarum operationum immanentium, non potest habere modum operandi independentem à subiecto, qualis est creatio: nulla est creatura, quæ non sit subiectum suarum

D operationum immanentium: ergo nulla creatura potest creare. Minor certa est, quia cum nulla creatura esse possit sua operatio, necessariò est subiectum suæ operationis. Probat maior. Quod habet operationem immanentem dependentem à subiecto, habet etiam operationem transeuntem dependentem à subiecto, quia non idèò immanens operatio Angeli est exigitiua subiecti, quia est immanens; nam actio Dei ad intra est immanens, & tamen non est exigitiua subiecti, cum sit idem cum substantia, cuius est operatio: ergo idèò est exigitiua subiecti, quia est operatio entis quod est subiectum suarum operationum.

E Confirmatur, quia operatio immanens creaturæ, tametsi perfectior est operatione transeunte, habet tamen illam imperfectionem, ut exigit subiectum: igitur actio transeuntes multò magis hoc habet, cum sit imperfectior actione immanente.

Obiicitur primò. Modus operandi sequitur modum essendi: sed modus essendi Angeli est independentem à subiecto: ergo etiam operatio Angeli est independentem à subiecto.

Resp. axioma illud duplici modo posse intelligi. Primò ut sensus illius sit, quod operatio est æquè nobilis ac principium à qua est; & sic falsum est axioma, alioqui operationes Dei ad extra esse deberent

Tertia ratio

Prima ob-
iectio.

berent increata. Secundò ita vt sensus illius sit, quod modus operandi non potest esse nobilior re operante; & sic verum est axioma, sed consequentia nulla est, vt patet; tantum enim ex eo sequitur, quod modus operandi non sit nobilior modo essendi independente à subiecto.

Obicitur secundò. Sicut ex eo quod ignis possit ignem generare, non sequitur quod possit generare hominem, ita ex eo quod aliquid possit creare ignem, non sequitur quod possit creare hominem.

Resp. esse disparitatem, quia cum aliquod principium generat, non producit esse vt sic, sed determinatur per materiam vt producere possit hoc, & non aliud: at verò si quis crearet, produceret esse vt sic, neque determinaretur per materiam, ac proinde qui possit creare vnum, possit creare quidlibet.

S. V.

Virum creatura possit creare instrumentaliter.

Dico sexto, quamlibet creaturam esse posse instrumentum obediens ad creandum quodlibet possibile. Ita docent omnes, qui admittunt in creaturis potentiam obediens ad producendum ex imperio Dei, & cum extraordinario eius concursu effectum supra vires naturæ suæ; quod in tractatu de Sacramentis fuisse probatum est, & tractari etiam hoc loco posset, nisi materiam planè theologiam satius ducerem planè omittere hic, vbi sola tractatur scientia naturalis.

Obserua igitur, naturam instrumenti sitam in eo esse, quod producat effectus sibi non proportionatos & indebitos. Triplex verò est instrumentum, morale, naturale, obediens; omitto enim hic artificiale. Morale illud est, quod nihil quidem realiter influit in effectum, sed mouet Deum ad agendum, vt Deus ad preces Elizai suscitauit mortuum. Naturale illud est, quod naturam suam est institutum & ordinatum ad aliquam actionem physicè producendam, vt calor est naturale instrumentum ignis. Instrumentum obediens illud est, quod cum non ordinetur ex natura sua ad aliquem effectum, potest tamen assumi à Deo ad illum producendum, vt si aqua producit physicè gratiam in Baptismo.

Non potest esse controuersia, vtum creatura esse possit instrumentum morale in sensu quem exposui; creatura enim sine dubio mouere potest Deum ad creandum.

Neque secundò esse potest difficultas, an creatura esse possit instrumentum naturale creationis; certum enim est, esse non posse, quia deberet esse virtus causæ alicuius naturalis distinctæ à Deo: sed nulla causa præter Deum esse potest causa principalis creationis; ergo nulla causa creata esse potest instrumentum naturale ad creandum.

Tota ergo conclusio est de instrumento solum obediens; quilibet enim creatura, vt nunc suppono, assumi à Deo potest ad productionem effectus cuiuscunque, modò non implicet contradictionem: sed non est maior ratio, cur creatura possit assumi ad alios effectus potius quàm ad creationem: ergo creatura potest assumi ad creandum.

Tota ergo controuersia reuocatur ad existentiam potentie obediens, quam fuisse probabam tom. 2. Theolog. tract. 9.

SECTIO III.

An, & qualis sit actio, per quam conseruatur mundus.

Non minus est continere mundum, quàm fecisse, sed si oporteat aliquid admirandi dicere, adhuc amplius est, inquit Chrysostomus homilia 1. in epistolam ad Hebræos. De hac igitur tam admirabili operatione prouidentia, quatuor dici possunt. Primo eius existentia, id est, vtum omnia creata necessariò conseruentur: secundò eius quidditas: tertio eius distinctio à prima productione: quarto causa effectiua.

S. I.

Existentia, & necessitas actionis conseruationis.

Dico primò constare omnino, tum ex fide, tum ex Philosophia, quod omnia creata egent perpetuà Dei conseruatione vt permancant in esse, atque ita impetum illum, & influxum, quem primo creationis momento præstitit Deus, vt res ex nihilo in lucem & speciem excitaret, debere indefinenter continuari, omnibusque momentis dari.

Primò enim sic colligitur ex Scriptura. Colossensium primo: *Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.* In ipsum omnia pendent, inquit Chrysostomus, quia dum axat ipsum inclinari, & annuere satis est ad conseruandum. Hebræorum primo: *Qui cum sit splendor gloria, & figura substantia eius, portans omnia verbo virtutis suæ; id est, vt ait Anselmus, sursum tenet, ne decidant, & in nihilum reuertantur, vnde creata ab ipso fuerant.* Ioan. 5. *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* Quod explicans Augustinus lib. 4. de Genesi ad litteram, continuationem quandam ostendi ait operationis eius, quæ vniuersam creaturam continet, & administrat.

Secundò probatur ex consensu Patrum. S. Dionysius c. 10. de diuinis nominibus, *Deus* (inquit) *omnitenens dicitur, quod sit omnium sedes, omnia continens & complectens, & cuncta stabilis, fundans atque constringens, & vniuersum in se insolubile præstans, & ex se velut ex omnitenente radice cuncta producens, atque ad se vt ad omnitenens fundamentum vniuersa conuertens, &c.* Anselm. c. 12. monologij: *Dubium non nisi irrationabili animo esse potest, quod cuncta que facta sunt, eodem ipso sustentente vigent, & perseverant esse quandiu sunt; quo faciente, de nihilo habent esse quod sunt.*

Tertio accedit etiam Ethnicorum Philosophorum suffragium; sic enim senserunt Platonici, vt rectè ostendit Marsilius Ficinus lib. 2. de Theologia Platonica, c. 1. voluerunt enim mundum semper à Deo fieri, & pendere, sicut vmbra pendet à corpore, & lumen à sole. Trismegistus in Asclepio, Deum vocat mentem conseruatricem rerum omnium, in qua omnia sunt. Author Theologiæ secundum Ægyptios c. 19. Deum comparat centro, quia vt ab illo lineæ fluunt, & in eo stant omnes, sic in Deo tanquam in exemplari, tanquam conditore, tanquam sustinente sunt omnia. Denique idem sentit etiam Aristoteles lib. 1. de celo, c. 1. vbi ait, quod ab eterno, & immortalis Ente pendet esse totum & vita; sed aliis obscurius, aliis perfectius.

Quarto rationes etiam suppetunt efficaces, eadem ferè omnes, quibus probata est tract. 1. Dei cooperatio

Conclusio affirmans.

Triplex instrumentum probatio.

Conclusio.

Scriptura.

Patres.

Ethnici Philosophi.

Rationes.